

Rettspsykiatrien er ikke i krise

Vi må sikre at domstolen får lettere tilgang til velutdannede, uavhengige sakkyndige, skriver Norges mest erfarne rettspsykiater, Randi Rosenqvist.

** Vil at rettspsykiatrien organiseres på samme måte som rettsmedisinsk institutt

Av Randi Rosenqvist, rettspsykiater.

Det faktum at rettsoppnevnte psykiatere som har vurdert Anders Behring Breivik har kommet til [ulik konklusjon](#), er blitt kommentert gjentatte ganger. Noen mener at dette tilsier at norsk rettspsykiatri er i en [dyp krise](#), og andre opplever det som uforståelig at psykiatere kan være så grunnleggende uenige. Det er også gitt uttrykk for at dette må tas til inntekt for at psykiaternes «makt» i retten bør reduseres. Jeg er uenig i denne kritikken.

Sprø og umoralsk

Breiviks kriminelle handlinger er dramatiske og ingen hadde fantasi til å forvente dette fra ham. Han har presentert en [begrunnelse for handlingen](#) som de fleste vil finne ganske sprø og ekstremt umoralsk. Psykiatere og psykologer som har uttalt seg om hans mentale tilstand på bakgrunn av det som har vært kjent, har lansert [ulike diagnoser](#) som aktuelle for ham. Denne diskusjonen er ikke avsluttet, men det som er helt sikkert, er at hans atferd ikke er typisk for personer med noen av de diagnosene som er nevnt.

Det er viktig å understreke at vanlige personer med [paranoid schizofreni](#) ikke opptrer som Breivik, det gjør heller ikke personer med andre psykiske lidelser som har vært diskutert. Siden han har vist en så uvanlig atferd og gitt så uvanlige begrunnelser for sine handlinger, hadde det vært rart om psykiatere og psykologer hadde oppfattet ham likt.

Solide råd

Jeg er glad for at alt dette skal komme frem i retten slik at retten, og ikke de sakkyndige, skal ta stilling til om han skal oppfattes

som utilregnelig slik dette er definert i straffeloven.

De tilstander som kommer inn under straffelovens utilregnelighetsregel er beskrevet i straffelovens forarbeider, ikke i den psykiatriske diagnoseliste, selv om noen diagnoser svært ofte tilsier utilregnelighet.

Det er nok likevel slik at retten i stor grad lener seg til rettspsykiaternes diagnostikk når den avgjør tilregnelighetsspørsmålet. Dette kan være fordi de sakkyndige faktisk leverer solide råd i tråd med rettspraksis, ikke fordi retten ikke gjør en selvstendig vurdering. Meg bekjent er det ikke noen forskning som tilsier at det er avsagt mange dommer i strid med det som skulle være regelen på grunn av sakkyndiges dominans.

Et helt annet spørsmål er hvorvidt den utilregnelighetsbestemmelsen som Stortinget har vedtatt er den vi faktisk ønsker å ha i landet.

Ny lov

Hvis det ikke er tilfellet, så må det skje et lovarbeide; det må skrives nye lovforarbeider og Stortinget må vedta nye bestemmelser. Domstolene og sakkyndige må så skoleres i en ny rettsstilstand. [Justisministeren har varslet](#) et slikt arbeide. Det tror jeg mange rettspsykiatriske sakkyndige vil hilse med glede. Det har fra rettspsykiatrisk hold i mange år vært foreslått og etterlyst justeringer i lovforståelsen. I tidligere lovarbeider er det foreslått justeringer som Stortinget ikke har villet følge.

Vi som har vært med i dette arbeidet i mange år tror at det til tider har vært veldig krevende for lovgiver å forholde seg til justispolitiske spørsmål samtidig som man er orientert om den utviklingen som er skjedd innen psykiatriske diagnostikk og omsorg.

Det er også tegn i tiden som også tilsier at vi igjen må gjennomgå erfaringer og regelverket for strafferettslige særreaksjoner for de utilregnelige og forvaringsstraff for de tilregnelige farlige lovbrøytene. Riktignok er dette også forhold som er utredet flere ganger de siste 50 årene.

Men utviklingen i det psykiske helsevern har hatt kriminalpolitiske konsekvenser som muligens ikke helt ut er forstått av sentraladministrasjon og bevilgende og lovgivende myndighet.

Det er rimelig at en ny lovkomisjon også ser på dette.

Breivik-saken spesiell

I Sverige har man nettopp hatt en slik lovkomisjon som har sett på både straffrett og lovregulering av psykisk helsevern for å harmonisere disse. I Sverige har man for øvrig hatt en periode uten utilregnelighetsregel for voksne, selv de sykeste er blitt straffet for sine lovbrudd. Svenskene går nok nå bort fra dette, men noen har tatt til orde for at vi i Norge burde ha en slik ordning. Jeg er ikke enig i det.

Likevel, Breivik-saken er så spesiell at vi ikke kan ha et regelverk primært rettet mot ham, dersom dette vil være generelt uheldig for håndtering av alle de andre tilregnelige eller utilregnelige kriminelle. Derfor er det viktig at et fremtidig lovarbeide tar hensyn til de utfordringene denne saken har skapt, men ikke domineres av disse erfaringene. Jeg støtter derfor statsråden i at dette må vi se prinsipielt på først når vi har lagt Breivik-saken bak oss

Ikke prioritert

Det er imidlertid ikke for tidlig å se på andre sider ved rettspsykiatriske virksomhet.

Det er merkelig at vi har rettsmedisinske universitetsinstitutt som påtar seg sakkyndigoppdrag om ruspåvirkning, DNA-analyser og rettslige obduksjoner, mens rettspsykiatrien er privat praksis med liten akademisk forankring.

Dette er tatt opp flere ganger, ved en offentlig utredning i 2001 (NOU 2001:12) og ved en utredning politimester Hareide gjorde i 2006. Den rettsmedisinske kommisjon har utarbeidet et problemnotat om organisering av rettspsykiatriske tjenester til Justisdepartementet i 2008 etter flere møter med daværende justisminister. Det virker ikke som om departementet har prioritert arbeidet med disse spørsmål

Uavhengige

Jeg mener det er viktig at rettspsykiatrien kan komme inn i samme organisatoriske rammer som de andre rettsmedisinske fagområdene. Dette er ikke fordi jeg mener at norsk rettspsykiatriske praksis generelt er dårlig, det er ikke holdepunkter for å mene det.

Men det må være viktig for domstolen å få lettere tilgang til velutdannede, uavhengige sakkyndige.

Det må utføres krevende forskning på norsk rettspsykiatrisk praksis og rettspraksis. Først da kan vi vite om praksis er god nok. Rettspsykiatri er et nasjonalt fag, vi må analysere vår egen juridiske virkelighet for å utvikle nasjonale retningslinjer og kvalitetssikringsrutiner.

(VG NETT - 14:52 17.04.2012)

Innholdet i utskriften er vernet etter åndsverklovens regler. Utskriften er kun til privat bruk og kan ikke benyttes på annen måte. Kopiering eller spredning av innholdet krever avtale med rettighetshaver eller Kopinor.